

УДК 378.011.3-051:78

Миронюк Т.

ЗАСНОВНИК МИСТЕЦТВА БАНДУРИ ПЕТРА ЛАХТЮКА НА ТЕРЕНАХ ПОВОЄННОЇ ПОЛЬЩІ

Анотація. У біографії однієї людини, уродженця Волині (нині – Рівненська область), мов у дзеркалі, відображена доля цілого покоління української молоді, – а відтак і всього нашого народу, – упродовж ХХ століття. Українець, студент Варшавського університету Пантелеймон Бондарчук, який від часу участі в Українській Повстанській Армії і до кінця життя носив приbrane ім'я (псевдонім) Петро Лахтюк, – відбуває жахливе 12-річне ув'язнення в тундрі за Полярним колом, але чудом – завдяки молитві й силі волі – лишається живим. Випущений на волю після смерті Й. Сталіна, він відроджується фізично й духовно, виїздить до Польщі, де поринає в культурно-музичну діяльність, створивши в цій країні доти не знане там мистецтво гри на бандурі. За християнську любов у доброму серці Петра Лахтюка Бог нагородив його тривалим творчим щасливим життям: він прожив повних 94 роки (1907-2001).

Уміння не впасти від найтяжчих випробувань – це героїство. Залишатися людиною і християнином при фізичному знуцанні й моральному приниженні – це героїство. Не озлобитися й не стати ізгоем у суспільстві чужої країни й чужого народу – це героїство. Зробити мистецтвом гру на інструменті, якого тут не знали, – це теж подвижництво. Відкинути тяжкі роздуми й песимізм, натомість плекати радість, красу, пісню, мистецтво – це благословення Святого Духа. Ось це і є реальне бачення тихого героїзму Петра Лахтюка. Тихого, тому що він за своєю вдачею був далекий від самореклами. Він рухав свого плуга тихо, згідно зі своїм покликанням, талантом, працелюбністю. Жив у страшну епоху: за його життя було дві світові війни – перша за його дитинства, друга в дорослому віці. У газетах, на радіо, зрештою, і в літературі, ХХ століття не без підстав називають кривавим. Не думаю, що це гіпербола. 2010 року в Нью-Йорку у видавництві «Basic Books» вийшла книга всесвітньовідомого документаліста Другої світової війни Тімоті Снайдера «Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin» («Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіном», майже на 600 сторінок). Вона за ці декілька років перекладена на десятки мов світу, в тому числі й українською мовою. Не треба тепер дивитися фільми жахів про Апокаліпсис, кінець світу і пекло: достатньо прочитати книжку Тімоті Снайдера, яка одностайно всіма видавництвами світу визнана світовим бестселером.

Ключові слова: дослідження, мистецтво, бандура, УСКТ, переслідування, дослідження, репресії.

Інформація про автора: Миронюк Тарас, доктор філософії, старший викладач, Інститут мистецтв, Кафедра академічного та естрадного вокалу, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Електронна адреса: tarasmak@gmail.com

Myroniuk T.

PETRO LAKHTIUK AS THE FOUNDER OF BANDURA ART ON THE TERRITORIES OF POLAND AFTER WORLD WAR II

Abstract. *The biography of one person, a native of Volyn (now Rivne region), as in the mirror, reflects the fate of an entire generation of Ukrainian youth - and therefore of our entire nation - throughout the XX century. Ukrainian, a student at Warsaw University Panteleimon Bondarchuk, who, from the time of his participation in the Ukrainian Insurgent Army and until the end of his life, bore the well-known name (alias) Petro Lakhtiuk, is serving a horrific 12-year prison sentence in the tundra of the Arctic Circle, but miraculously - prayer and willpower remain alive.*

Released after the death of J. Stalin, he is revived physically and spiritually, goes to Poland, where he plunges into cultural and musical activities, creating in this country not yet known the art of bandura. For Christian love in the good heart of Peter Lakhtiuk, God rewarded him with a long and happy creative life: he lived a full 94 years (1907-2001).

Being able to not fail despite the toughest of tests – that is heroism. To maintain dignity and Christian faith in the face of physical torment and psychological abuse – that too is heroic. To avoid anger and not become an outcast in a foreign country and foreign society – that is also heroism. To artfully play an instrument that is not known in the foreign place is selfless. To throw off downcast thoughts and pessimism, and instead to cultivate joy, beauty, song, and art, that is a blessing of the Holy Spirit. Such is the reality of the quiet heroism of Petro Lakhtiuk. It is quiet, because he was never a promoter of his own talents. He pulled his plow quietly, in accordance with his calling, his talent, and his dedication to hard work. He lived in a terrible time in history: during his lifetime there were two world wars – the first during his childhood and the second when he was an adult. In the newspapers, on radio broadcasts, as well as in literature, the 20th century is rightfully called a bloody century.

Keywords: *research, art, bandura, USCT, persecution, research, repression.*

Information about author: *Myroniuk Taras, PhD, senior lecturer, Institute of Arts, Department of academic and popular vocals, Borys Hrinchenko University of Kyiv.*

E-mail: *tarasmak@gmail.com*

Myroniuk T.

ZAŁOŻYCIEL SZTUKI BANDURY PETRA ŁACHTIUKA NA TERENACH POWOJENNEJ POLSKI

Streszczenie. *W artykule rozpatrzono losy Pantelejmona Bondarczuka, urodzonego na Wołyniu, studenta Uniwersytetu Warszawskiego, który od początku jego udziału w Ukraińskiej Armii Powstańczej i do końca życia nosił przybrane imię Petra Łachtiuka, w ciągu 12 lat był więźniem na północnej Syberii, a po śmierci Józefa Stalina został uwolniony, po czym wyjechał do Polski i oddał się działalności kulturowo-muzycznej i zapoznał Polskę z nie znaną przedtem sztuką gry na bandurze.*

Słowa kluczowe: *badanie, sztuka, prześladowania, represje, bandura.*

Nota o autorze: *Myroniuk Taras, doktor filozofii, starszy wykładowca, Instytut sztuki, katedra wokalistyki estradowej i klasycznej, Uniwersytet imienia Borysa Hrinchenki w Kijowie.*

E-mail: *tarasmak@gmail.com*

Фізичне виснаження упродовж дванадцяти років каторги у Воркутському краї вічної мерзлоти, безперервне перебування у стані стресу дуже легко могли зламати Лахтюка, передчасно загнати його в могилу. А коли б і вижив, то 12 років фактичного рабства – це могла бути пряма дорога до стану жебрака, морального і фізичного каліки. Але, досліджуючи його довге, майже столітнє, життя, я прийшов до висновку, по-перше, про унікальний випадок сили волі і мужності; по-друге, величезної сили впливу мистецької творчості, яка здатна підняти людину з абсолютної безвиході – до вершини людинолюбства, – віри в Божу допомогу, і, врешті, до благородства.

Так, мистецтво спасло Лахтюка! Це чудо, що він, переживши муки, одразу налагодив тісні взаємини з Українським суспільнокультурним товариством (УСКТ у Польщі). Якось одразу він стає одним з активістів товариства, де може – допомагає йому. Тривалий час головою гуртка УСКТ в Тшебятіві був Дмитро Терепенко. Пізніше головували такі визначні активісти, як Михайло Петра, Іван Бабицький, Василь Фір, Василь Більо. Хоча Дмитро Терепенко зрікся головування з причини похилого віку, однак завжди був дорадником і добрим активістом у культурній роботі. Власне, через нього Лахтюк потрапив у актив Товариства. Головне правління УСКТ у Варшаві належно дбало про Тшебятів, бо тут жили переселенці – жертви операції «Вісла». Не шкодувало грошей на устаткування відремонтованої світлиці. Закупило гарні меблі: крісла, столи, бібліотечні шафи; провело радіо, телевізор. Добре устаткована світлиця притягала до себе не лише старших переселенців, але й молодь та дітей. Крім забав, лекцій, навчання української мови, почали утворюватись гуртки художньої самодіяльності. І саме у цій галузі дивовижної якості творчої енергії виявив Лахтюк. Кожного року правління гуртка опрацьовувало план культурної роботи на цілий рік. Річний план вимагав від гуртків багато праці, багато репетицій. Колишній воїн УПА, в'язень, що не раз його життя висіло на волосині, неначе «забув» про свої муки, страждання, поринувши у творення гуртків, проведення репетицій, набуття музичних інструментів.

Щоб обслужити свято, обряди, протягом кожного року чоловічий хор був змушений розширювати свій репертуар, розучувати відповідні кожному святу пісні. Мало того, Лахтюк настоював на тому, щоб збагатити кожний концерт новими гуртками художньої самодіяльності. Тому 1963 року він створює народну капелу бандуристів, якою сам керує упродовж багатьох років. А 1965 року він започатковує родинний квартет і пропонує на керівника Михайла Патру. В цьому квартеті виступали Степан Шумка та Михайло Патра на бандурах, а діти Михайла Патри – хлопчик і дівчинка – грали на цимбалах. Цей квартет на першому фестивалі в Саноці продемонстрував свій хист не лише виконанням віночка українських пісень, але й оригінальністю гри на цимбалах. Утворився, знову таки з ініціативи Лахтюка, дитячий танцювальний гурток під керівництвом Теодора Сулика. Згодом був організований дитячий гурток гри на мандоліні під керівництвом учителя Петра Перчика. Цей активіст навчав також дітей української мови, давав їм короткі уроки після кожної репетиції. Короткі – щоб не

втомлювати дітей! Власне, він говорив з ними рідною мовою, чітко вимовляючи кожне слово, правильно ставлячи наголоси. Робив це лагідно, мило і любовно. Його уроки майже завжди доповнював Лахтюк.

Роки каторги – при всій їхній страхітливості і смертельній небезпеці – дали один позитивний урок Лахтюкові: завжди співчувати й допомагати ближньому, не чекаючи подяки і винагороди. Він волинянин за походження, постійно застосовував цей метод доброчинності й доброзичливості й тут серед лемків і підляських українців – переселенців на колишні німецькі землі з отчого краю, згідно злочинної операції «Вісла». Завдяки його жертвній праці всі гуртки художньої самодіяльності в Тшебятіві виступали завжди з успіхом – не тільки на своїй сцені. Їх запрошували в інші місцевості, де були гуртки УСКТ. Отже, доводилось виступати в таких місцевостях, як Бечино, Гожислав, Роби, Тшенсач, Пустково – поселення, де мешкають майже самі українці, переселені сюди з Лемківщини й Холмщини. Також доводилось виступати згаданим гурткам в Щеціні, Страхоціні, Інську та інших польських місцевостях, переважно на імпрезах польської книжки і преси.

Організація і вишкіл Лахтюком капели бандуристів, яка свою діяльність розвинула при чоловічому хорі, припадає на початок 1962-х років. Так 1961 року головна управа УСКТ у Варшаві з нагоди сторіччя від дня смерті Тараса Шевченка отримала від Міністерства культури Української РСР в Києві бандуру в подарунок. У Варшаві ніхто не наважився вчитися на ній грати. Тодішній голова Товариства Григорій Боярський розшукував охочого, хто б хотів вчитися грати на бандурі. Лахтюкові про цю бандуру дала знати секретар Воеводського правління УСКТ в Щеціні Ольга Ласка. Він погодився узяти бандуру з Варшави, щоб самому вчитися на ній грати. Люба Кобеляк і Ольга Ласка разом привезли бандуру з Варшави до Щецина. Ця знаменна для Лахтюка подія сталася 27 березня 1961 року. Цього дня йому було вручено гарну нову бандуру виробництва Чернігівської музичної фабрики. Петро привіз інструмент до Тшебятова з надією, що він навчиться на ній грати, бо до цього часу він грав лише на гітарі. Коли ж настроїв бандуру і почав на ній грати деякі мелодії, які грав на гітарі, то виявилось, що це лиш початок, бо треба роздобути десь в Україні ноти, мати школу гри на бандурі. Лахтюк під ту пору ще не випробував, як слід, голосових можливостей бандури. Отже, його сусід Степан Шумка, довідавшись про бандуру, з великим зацікавленням прийшов до Петра, щоб побачити подарований інструмент. Степан Шумка – це надзвичайно цікава людина, друг Петра; а крім того – це вроджений фахівець всякого ремесла, він же і артист-аматор і громадський діяч на ниві української культури. Дуже шкода, що вже не живе.

Взяв Степан Шумка бандуру і довго її оглядав з усіх боків. Рішуче заявив, що таку ж може зробити сам. Петро заперечив, бо йому й на думку не спадало, щоб майстер, який виготовляє колеса, вози та діжки, – зміг зробити бандуру! Шумка таки справді зробив дві бандури! Здивований Лахтюк згодом розповів про майстра на сторінках «Українського календаря» (Варшава) за 1966 рік. Отже, перші дві бандури «фабрики Степана Шумки» дали початок капелі бандуристів у Тшебятіві.

На одній бандурі почав учитися сам Шумка, а на другій – Іван Бабицький. Петрові не довелося надто довго умовляти їх, бо вони прониклись такою ж любов'ю до інструмента, що й Петро.

Від 1 листопада 1962 року Петро почав навчатися гри й співу під акомпанемент трьох бандур. Допомогали співати Михайло Патра, Олекса Терепенко, Павло Калачинський, учитель Петро Перчик. Новий голова правління УСКТ у Варшаві Лащук, прослухавши їхні перші проби гри й співу, обіцяв придбати для гуртка ще кілька бандур. Свою обіцянку дотримав, бо незадовго сам особисто привіз ще одну бандуру виробництва Чернігівської фабрики, бо вона не була використана в Білостоці. Минуло кілька місяців, і Лащук привіз ще одну бандуру, змайстровану в Чернігові В. Тузиченком, яка також не була використана в Любліні. Крім цього, Степан Шумка виготовив ще три бандури; отже гурток Лахтюка вже мав аж 5 бандур!

Простежуючи життєпис колишнього радянського в'язня, я прийшов до висновку, що найважчим періодом для капели бандуристів були 1963–1964 роки. Упродовж тих двох років, Петро підбирав охочих до гри й співу. Перші кроки науки не були легкими, тим більше, що не всі вірили у свої сили, чи з цього невідомого доти в Польщі ансамблю щось вийде. Труднощі, однак, були подолані.

Капела бандуристів виступала не лише в Тшебяткові, вона мала власну сцену, зал і всі умови для навчання. Капела в 1962–1968 роках виступала з нагоди різних свят у таких місцевостях, як Щецин, Грифіце, Інсько, Гожислан, Роби, Тшенсач, Варшава, Вроцлав, Кошалін, Гданськ, Слупськ; а ще й на Кошалінщині: це Боболиця, Гоздів, Глодів, Надажиці, Страхоцін; Гожів, Зелена Гора, Сянок, Кентшин, Битів, Бурово, Чахово, Сосново, Кренжлін, Щецин (багато разів), Подюхи, Келпно, Барлінек, Лобез, Валч та в інших місцевостях. Диво дивне! Зовсім невідомий тут інструмент – бандура – став улюбленим не лише для українців. Концерти капели українці, поляки, німці сприймали досить прихильно і з великим зацікавленням. Це напевно тому, що капела була єдиним ансамблем бандуристів у Польщі.

Струсивши зі своєї свідомості жах Воркутського заслання, Лахтюк зажив новим життям – працівника культури, мистецтва. Контакт з рідною землею Петро відновив після зустрічі з Міністром культури Української РСР Миколою Скачком у березні 1963 року в Щецині, куди пан товариш був запрошений Польським товариством дружби з СРСР. Через Скачка Лахтюкові вдалося встановити реальний контакт з бандуристами з Києва, звідки він одержував ноти для бандури, пісень; фахову пораду у справі налагодження концертів.

Важливою подією в удосконаленні гри на бандурі були гастролі в Польщі тріо бандуристок з Києва. Вони виступали в Щецині разом з іншими артистами 1963 року. У їх складі були артистки Софієнко, Гриценко та Голенко. На особисте прохання Лахтюка бандуристка Гриценко прислала йому свою власну працю «Школа гри на бандурі»; це був цінний подарунок, бо в книгарнях Польщі цієї книжки не можна було купити. Лахтюк опрацював її сам і навчив інших, для капели це була велика допомога. Проби капели відбувалися двічі на тиждень – у четвер та неділю.

За київським прикладом Лахтюк створив у Тшебятіві тріо бандуристів у складі: він сам, Іван Бабицький та Степан Шумка. Пізніше, 1964 року, число їх збільшилось тими аматорами, які вчилися грати й співати та не пропускали репетицій. Петро не те що навчав, а як батько, леліав кожного. Це Олексій Терепенко, Михайло Патра, Павло Каличинський, Теодор Сулик, Петро Перчик. Усі бандуристи добре співали – були одночасно учасниками чоловічого хору. Дуже часто хор і капела виступали порізно – як окремі гуртки художньої самодіяльності; але деякі пісні співали разом. Це «Думи мої», «Реветь та стогне Дніпр широкий», «Заповіт», «На високій дуже кручі», «Ой, Морозе, Морозенку».

Про виступи капели Петро намагався інформувати українські й польські ЗМІ, сам став дописувачем «Нашого слова». Популярність капели зростала з дня у день. Отже, у серпні 1963 року відділ освіти в Грифіцях запросив капелу бандуристів до будинку культури на повітову учительську конференцію. Концерт для учителів повіту організував приятель капели Кочаровський. На концерті для вчителів бандуристи виконали вісім українських народних пісень. Був дуже вдалий концерт на чужій сцені. На цій конференції був присутній також учитель із Тшебятіві Петро Перчик. Він так був захоплений концертом, що наступного дня зголосився до Лахтюка, щоб той дав йому бандуру позайматися з цим прецікавим інструментом. У такий спосіб капела збільшилася, – і це був далеко не останній випадок великої популярності мистецтва гри на бандурі, якої в цих краях зроду не знали і не чули!

10 травня 1964 року в Тшебятіві відбувся урочистий концерт, присвячений 150-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Урочисті збори відкрив голова гуртка УСКТ Дмитро Терепенко. З доповіддю про творчий шлях Кобзаря виступила Ольга Ласка. Дуже багатою і різноманітною була мистецька частина, в якій взяли участь чоловічий хор, капела бандуристів, діти з Тшебятіві і Бечина. Концерт тривав понад три годин. Надзвичайно тепло присутні сприйняли виступ бандуристів, які виконали «Реветь та стогне Дніпр широкий», «Думи мої», «На високій дуже кручі», «Взяв би я бандуру».

В межах співпраці Щецинського та Кошалінського відділів УСКТ капела бандуристів з Тшебятіві концертувала не лише в Кошаліні, але й на теренах Кошалінщини, в таких селах, як Надажиці, Боболиці, Гоздів, Глодів. У програмі бандуристів були кільканадцять пісень. Також з великим успіхом виконали дві українські пісні польською мовою, бо на концерті було також багато поляків.

В усіх концертах на Кошалінщині разом з бандуристами виступав соліст з гітарою, лауреат конкурсу народної пісні в Зеленій Горі Еміль Дмитрик з Кошалінщини. Він чудово співав басом у супроводі гітари. Соліст успішно проспівав декілька українських і польських пісень.

Виконання пісень бандуристами і Дмитриком були вже на високому рівні. Публіка бурхливими оплесками нагороджувала кожний номер програми. Спостерігаючи, як публіка – своя і чужа – сприймає ним поставлені концерти, осібно, за участю капели бандуристів, з такими зусиллями утворена на його «другій Батьківщині», Лахтюк вважав, що він набуває «друге дихання» саме в цій ділянці життя.

Ось це і є його покликання! Бог допоміг йому вижити в таких умовах, де й тварини ледве виживають. Отже, нині, потрібно другу половину життя присвятити Богові – через служіння єдинокровним братам українцям. Вони не його рідні волиняни, вони лемки – галузка українства на крайніх західних землях Української ойкумени. Виселені насильно з прадідівських земель, вони й тут, на колишніх пруських просторах біля Балтійського моря, зуміли швидко налагодити господарське, культурне, освітнє життя. Йому, волинякові, з прибраним прізвиськом Лахтюк, належить тут працювати.

А ще була Холмщина, де він був учителем в школі! Гори, подекуди вкриті темно-зеленим лісом, в ярах ще лежить сніг. А зелена долина вже полум'яніє весняними квітами, дзвінко щебечуть жайворонки. І раптом у загальну симфонію весни влітається чудова пісня пастуха. Далеко лунає вона над срібним Сяном. Знайома мелодія, її можна почути і над Ворсклою, і над Десною, і над Россю. Кожна область землі української має свої пісні, свої мелодії, але у всіх – ніжні, добрі слова. Тож він, Петро, введе ці мелодії з Великої України в репертуар капели. Хай вони котяться луною по багатьох селах польської землі. Українців можна зустріти не тільки на Мазурах і Люблінщині; а й на Вроцлавщині, у Перемиській землі. Там їм якось вдалося уникнути виселення з прикордонних з Україною земель; а тепер є українці між Одрою і Ниссю. Лунає пісня під акомпанемент бандури Вармійсько-Мазурській землі. Це Тшебятівська капела виконує пісні на слова поезій Тараса Шевченка. Артисти акомпанують на шести бандурах. А їх буде більше – він, Петро Лахтюк, буде старатися.

Проїдьте північною низовиною Польщі, не раз наставляв своїх артистів лемків волинянин Лахтюк, по Вармійсько-Мазурській землі, яку після війни повернули до життя поляки разом з українцями; завітайте у села Гданського воєводства; Лігницького повіту Кошалінського воєводства; на Вроцлавщину, де живуть п'ятнадцять тисяч українців, – і ви почуете прекрасні пісні, побачите гарно підготовлені вистави, народні танці, – милі вашому серцю з самого дитинства. А театральне життя самодіяльних гуртків! Все це показує, як після століть, десятиліть і років визиску підноситься культура українців, які живуть поза Батьківщиною – на польських землях. Насамперед тут створені необхідні умови для навчання дітей рідної мови. Українці самі налагодили освіту українською мовою, і уряд у Варшаві зважив на їхній ентузіазм, змінивши жорстоке наставляння періоду операції «Вісла» – на прихильне наставляння до їхніх культурно-освітніх вимог. Всього навчанням охоплено в переселених містах і селах 2730 дітей, усі вони навчаються українською мовою.

Микола Савицький у статті «На шкільній лаві», надрукованій в «Українському календарі», розповідає, з якою прихильністю ставляться до шкільних потреб українського населення, створені по Другій світовій війні, українські громадські організації, особливо УСКТ. Так Головне Правління Українського суспільно-культурного товариства організувало щороку місячні вакаційні курси української мови та літератури курси, на які приїжджало 30-40 вчителів. Курси введено в Се-

леювку та Мендзешині поблизу Варшави, в Слупську, у Лігниці. Викладачами були професори з України та місцеві фахівці. Крім цього, також щороку виїжджала під час канікул група вчителів до Києва, щоб там поглибити знання української мови. Тодішнє Міністерство освіти Радянської України робило багато корисного, щоб місячне перебування українців з Польщі було якомога результативнішим. Ці зустрічі з Україною, з її людьми, з науковцями, письменниками, діячами культури – безцінна допомога України УСКТ, усій громадськості. У Києві побувало 170 вчителів, лише одного 1956 року!

Того ж 1956 року в Бартошицях почав функціонувати педагогічний ліцей для учителів української мови, а роком пізніше – кафедра української філології у вищій учительській школі в Щецині. Ліцей у Бартошицях перетворився на кузню учительських кадрів. У серпні 1964 року було аж 110 заяв усього на 9 місць – такою була тяга до педагогічної праці! Вихованці цього ліцею стають не тільки вчителями української мови, а й режисерами, диригентами, активістами культурної роботи УСКТ серед українського населення усієї Польщі. За цей час проведено чималу роботу щодо підготовки фахівців з вищою освітою – технічною, природничою, гуманітарною. Вона проходила у двох університетах – Варшави й Києва. Заснована в 1953 році кафедра української філології Варшавського університету випустила через 5 років понад 30 досконало вивчених чоловіків і жінок для подальшої праці. Добрі були наслідки виїздів на навчання до Київського державного університету імені Тараса Шевченка, який закінчило у 1950-х роках 11 осіб. П'ятирічне перебування в серці України дало не тільки всебічне знання, але й добрий гарт до праці.

Ще й донині в Білому Борі, маленькому місті на Кошалінщині, живуть люди, які пам'ятають старі часи, коли українське слово, на жаль, вважалося у Польщі крамольним. Але молодь Білого Бору навіть уявити собі не може свавілля і дикунства шовіністів довоєнної Польщі. Адже хлопчики і дівчатка з Білого Бору з першого класу і до десятого навчаються в українській школі! Тут є все необхідне: світлі класи, наочне приладдя, підручники, українські читанки, граматики. У той непростий час Міністерство освіти Польщі доручило одному з видавництв підготувати граматику української мови із вправами та український пісенник для шкіл.

Лахтюк активно включається в цю роботу, ставить у Тшебяткові за приклад українців Білого Бору, де діяла школа, що носить ім'я Тараса Шевченка. Вона заснована ще 1958 року. Вчилися там не тільки діти з Білого Бору, а й з інших воєводств: Щецінського, Гданського, Жешувського. З року в рік зростала кількість дітей, що навчалися рідної мови; десятки випускників вступили до польських університетів, професійних ліцеїв у Лігниці та Бартошицях. У селах навкруг Білого Бору кожний приїзд колективів художньої самодіяльності з Тшебятова був справжнім святом. Гарячими оплесками сприймали слухачі кожен вірш і танець.

Українські громади постійно здійснювали заходи, мета яких – залучати до активної участі в трудовому й громадському житті найширші верстви українців. Звичайно, унікальним був, є і буде внесок Українського суспільно-культурного

товариства. 15 червня 1956 року, напередодні першого з'їзду УСКТ, у Варшаві вийшов перший номер україномовної газети «Наше Слово». Головний редактор газети Михайло Вербовий тоді зазначив, що дуже важко було б написати історію українців у Польщі інакше, ніж це зробило з такою докладністю й глибиною «Наше Слово». Незабаром, як додаток до «Нашого Слова», почав виходити літературний та популярно-науковий місячник «Наша культура», а двічі на місяць – «Світанок» – журнал для дітей.

Транслявалися радіопередачі українською мовою. Майже в кожній з цих передач розповідалося про видатних українців або поляків, чия діяльність пов'язана була з Україною, її культурним і суспільним життям. Упродовж багатьох років радіослухачі мали можливість познайомитися з усіма визначними українськими письменниками, культурними діячами, митцями і вченими, істориками. В передачах йшлося і про спільну боротьбу українців та поляків на фронтах Другої світової війни.

Широко знайомились слухачі з життям України, розвитком її культури, науки, освіти. В передачах українською мовою виступали: поет і вчений Максим Рильський, професор Євген Кирилюк, поет Віталій Коротич, артисти української естради, діячі української культури з Луцька та Львова.

Всі ці передачі мали велике виховне значення. Вони сіяли любов до рідного слова, до культурних здобутків народу, поглиблювали чуття єдиної родини. Чудовими українськими піснями захоплюються всі! Як це не здається дивним, але, окрім українців, передачі українською мовою охоче слухало польське населення.

Та згодом, мережа початкових середніх і вищих шкіл, лікарень, будинків культури, клубів помітно розрослася. Можна без перебільшення сказати, що українці повернули до життя Варнійсько-Мазурську землю. Їхньою працею, старанням ніде не залишилося слідів недавньої спустошливої війни. Лише історики можуть «намалювати» ту жахливу картину, що відкрилася очам переселенців 1947 року. Голова громадської ради Микола Бишко приїхав на Ольштинщину з Підляшшя. Добрий господар виявився активним громадським діячем. За цю діяльність із відбудови землі Ольштинської Миколу Бишка нагороджено польським урядом «Золотим хрестом».

Петро Лахтюк із зрозумілих причин, не був нагороджений жодним урядовим орденом, жодною іншою відзнакою. Влада Польщі його терпіла, навіть толерувала; та все ж рахувала його «колишнім», а таких не нагороджують. Проте найбільшою нагородою для нього було відчуття, що він робить значну духовну справу. Як концертмейстер, диригент, співак і бандурист, він відволікав самого себе, самодіяльних артистів, – а що найбільше слухачів і глядачів, – від тужливих дум за рідним краєм, вселяв у їхні серця й душі радість. Знав повчання псалмоспівця: «Служіть Господу з радістю, перед обличчя Його підійдіте зо співом!» (Псалом 99:2). Подібне навчає премудрий Еклезіяст Проповідник: «Їж із радістю хліб свій, коли Бог уподобав Собі твої вчинки! Нехай кожного часу одежа твоя буде біла!» (Книга Еклезіястова, 9: 7 8).

Та обставина, що він вижив у лісах Волині, прострілюваних зусібч, а потім на сорокаградусних морозах Воркути, а тепер займається улюбленою справою, Лахтук таки відносив на свою адресу ці надихаючі слова Біблії: «Коли Бог уподобав Собі твої вчинки!». Одружившись 1968 року з Ольгою Ласкою і переїхавши до неї на постійне проживання із Тшебятова до Шецина, Петро решту свого земного життя, – а це 33 роки, – віддав мистецтву навчання і гри на бандурі, створення першої в Польщі капели бандуристів. Що ж то за чарівний інструмент, що бринить своїми струнами не лише в повітрі, а й у серці людини? Чому українці так полюбили його? Чому кобзарство так тісно споріднене з бандурою, стало символом України – аж до того, що великий Тарас Шевченко назвав збірку своїх поезій «Кобзарем»? І саме цей інструмент, мов би став його другим прізвищем?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бак Й. «Бандурист». Наше Слово. № 50. Варшава, 16 грудня 1962 р. С.2.
2. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. Вінніпег, Канада. 1981.
3. Вербовий М. «Повертається втрачена слава». Наше Слово. № 50. Варшава, 16 грудня 1962 р.
4. Гнатюк О. З глибини маєї пам'яті. Київ. 2017.
5. Ідзьо В. Засновник кобзарського мистецтва у повоєнній Польщі Петро Лахтук (Пантелеймон Бондарчук), за свідченнями матеріалів газети «Наше Слово» (1971-2002 р.). Науковий Вісник Українського університету. М., 2006. Т. XI. С. 162-169.
6. Миرونюк Т. Світло бандури Петра Лахтюка. Київ. 2017. С. 47-79.
7. Троян А. «Щеціняни Кобзареві». Наше Слово. № 13. Варшава, 1 квітня 1962 р. С.2.
8. Syrnuk J. *Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-kulturalne (1956-1990)*. Wrocław. 2008.